

Kifogásolások és szakértő választott-bíráskodás az erdőgazdaságban és fa-kereskedelemben

írta: Dr. Fazekas Ferenc

Anstand, expertise, arbitrage: ezen három idegen szó anynyira általánosan használatos a gazdasági élet egész területén, hogy szakembereink a fakereskedelemben is lépten-nyomon ezen nemzetközi terminus technikusokat használják.

Lássuk mindenekelőtt, mit is jelent közelebbről ezen szak kifejezés egyike s mit a másika, — de nézzük meg azt is, hogy magyarul milyen más szavakkal fejezhetnők ki még az általuk képviselt gondolatokat.

Anstand, annyit jelent, mint kifogásolás, meghíányolás. Figyelmeztetés, óvás-bejelentés arról, hogy az áru minőségi vagy mennyiségi szempontból nem felel meg a kötlelvélben megállapított feltételeknek.

Az expertise tulajdonképen nem más, mint szakértői szemle, és az ezzel kapcsolatos szakvélemény leszögezése. A szakértő által való megvizsgálása az árunak. Tehát szakértő által lefolytatott vizsgálat és ennek eredménye, a szakértő véleménye. A szakértői lelet. Szakértő tanúk kihallgatása, szakértő tanuvallomások jegyzőkönyvbe vétele. Olyasféle, mint peres eljárások során a bizonyítékerejű tényállásfelvétel.

Az arbitrage pedig szakértő bíráskodás. Választottbíró-sági eljárás. Mondhatjuk úgyis, hogy választott bíráskodás.

Jelen tanulmányom főtárgya az arbitrage lesz. Csak amennyiben az arbitrage rendszerint szerves folytatása az előzetes anstandnak és esetleg az expertise eljárásnak is, vagy egyébként is anstandok után az arbitrageokhoz expertise is sokszor kapcsolódnak hozzá, — annyiban mégis kitérek majd az anstandok előzetes tárgyalása után az expertise ismertetésére is.

Mik ugyanis az előzményei a választott bíráskodásnak? A válasz erre: a rettegett anstandok. Kifogásolások valóban mindig is voltak. Csak egyetlen vagon fa is már sok darabból áll, amelyek más gyártmányok egységes öntvényét sohasem képesek felmutatni. S mert így a fa természeti s nem gyári produktum,

annak minősége esetenként igen különböző természeti és gazdasági tényezők függvénye. A fa faja, kora, egészsége, a talaj minősége, az éghajlat, a termőhely magassága, az erdőgazdaság művelési és termelési rendszere stb., stb., — mind eltérő befolyást és így más és más minőségi kialakulást eredményeznek.

Nem új tény az sem, de régóta ismert fonák szokás, hogy a faküldemények leggyakoribb kifogásolása rossz üzletmenetek idején történik úgy a belföldi, mint a külkereskedelemben. Pedig csaknem bizonyosra vehetjük, hogy olyan időkben, amikor az üzleti összeköttetések fenntartásához fokozottan nagy érdekek fűződnek, hogy ilyenkor a termelők és exportőrök még szigorúbban és pontosabban osztályoznak, mint normális időkben, vagy a sima üzleti lebonyolítások idején, — mégis vitathatatlan, hogy pangó vagy lanyha üzletek nagyobb differenciákat váltanak ki.

Ha az okokat kutatjuk, melyek idevonatkozóan iránytadóként jelentkeznek, úgy azt kell konstatálnunk, hogy nehéz időkben a vevő saját maga is inkább van kényszerülve az egész áru pontos átnézésére. Kínosabban, türelmesebben vizsgálja tehát azt fölül, mint gyors és sűrű üzletkötések idején. S természetesen ilyen eljárás mellett azután az áru hiányai is előbb kerülnek napfényre. Ilyen időkben azután az ártendencia is inkább hanyatló — legjobb esetben stabil — s ezért a vevő, aki a portékát talán növekvő árak reményében vásárolta, igyekszik azt minden módon olcsóbbá tenni. S ez neki a legmegfelelőbbben, a legkielégítőbben a kifogásoláson keresztül sikerül. De nem utolsó szempontot képez sokszor az is, hogy a fizetések kitolására a kifogásolások és az ezekkel járó huzamosabb rendezések szintén felette alkalmasak. Pénzhiány, pénzszűke vagy drága hitelviszonyok idején sokszor figyelhetünk meg ilyen jelenségeket is.

Ami pedig a kifogásolásra szolgáló okot illeti, azt alig is kell keresni, mert éppen a mi faszakmánkban az ilyesmi csaknem állandóan kéznél van. Ilyesmik: hogy a méretek eloszlása nem történt egészen pontosan az előírások szerint; hogy az áru, amely száraz állapotban rendeltetett, a beszáradás után kisebb vastagsági eltéréseket mutat; vagy hogy az áru túlkorán vagy túlkésőn érkezett; vagy, ha mégis minden vágott, még mindig ott a minőség, amely azután a legkönnyebben kifogásolható.

Hogy történnek rendszerint az ilyen kifogásolások? Ezek

általában a vevő személyétől és annak az eladóhoz való viszonyától függenek. Némelyik vevő már a berakás vagy a szállítási jegyzéknek előzetes kézhezvételekor kijelenti, hogy az árut egyáltalán nem veszi át és már a határon, az ottani szállítótárolathoz való beérkezéskor rendelkezésre is bocsátja azt, vagyis az árut ki sem váltja.

Előfordulnak azután olyan esetek is, hogy csak később, mikor azt már kirakta, akkor anstandol. Nem mulasztja el ilyenkor kijelenteni vevő azt sem, hogy raktározáshoz kevés a területe s ezért a rendezésre csak rövid határidőt tűz ki, — különben magas raktározási díjakkal fenyeget. Előfordul az is, hogy vevő az áru beérkezése után egyáltalán nem jelentkezik, ellenben bizonyos idő múlva egyszerre csak beküld egy — a helyszínen felvett szakértői megállapítást, melyet az eladó értesítése nélkül készítettett el, és amelynek alapján azután minőségi és esetleges méretbeni hiányokért bizonyos összegeket mindjárt levonásba is hoz. Van azután egész sora a vevőknek, akik csak a számla esedékességekor állanak elő az állítólagos hiány bejelentésével vagy a minőségi kifogásolással és ha a késedelemért elnézést kérnek és mentségükre magyarázattal is szolgálnak, de kártérítési igényükhöz mereven ragaszkodnak.

Elősegíti az ilyen ferde helyzetek kialakulását azon nehézség is, hogy vevőt esetleg más ország bírósága előtt kellene peresíteni s ez nemcsak kauciók előzetes letetésével van összekötve, de igen költséges eljárás is. Érthető ezért, hogy szívesen kerüli el ezen tövissekkkel teleaggatott utat mindenki, aki csak teheti.

Mi marad hátra tehát eladónak a mai ilyen nehéz viszonyok között, hogy a meghiányolt és kifogásolt szállítmánynál lehetőleg minél kevesebb pénzt veszítsen?

A legszokottabb eljárás, hogy eladó, ha van neki, kiküldi ottani képviselőjét, aki az ügyletnél előzetesen is közreműködött, hogy vevővel együttesen szemlélje meg az árut s igyekezzék a differenciát, akár a méretekben, akár az árban való engedmény útján, véglegesen megszüntetni. Sajnos, alig kerülhető el ilyen esetekben is, hogy eladó végül is valamiképen a rövidebbet ne húzza.

Ahol pedig közvetítő ügynök nem szerepelt, vagy nagyobb ügyleteknél sokszor maga az eladó utazik ki, de az ezzel járó

tetes költségek, az idővesztés, a saját munkájától való távolmaradás már magukban is veszteséges tételeket jelentenek.

Mindezen kaotikus állapotok lehető elkerülése céljából már a kötlevek eladási feltételei közé ajánlatos bele venni különféle kikötéseket.

Dr. Silberstein Leo, a világhírű tescheni Glesinger cég nagytudású főnöke, s utána mások is, körülbelül a következő pontozatoknak, vagy legalább is azok közül adott esetben szükségesnek látszó egyik-másik részletnek a kötlevébe történő felvételét javasolják.

1. Ha az áru a részletes jegyzék kimutatása szerint a kötlevének megfelelően rakatott be és szállítatott el, akkor vevő nem vonakodhatik annak átvételétől, sem a szerződésben megállapított fizetésektől. Ezen pont azt igyekszik megakadályozni, hogy vevő az árut már a kiváltás előtt meganstandolhassa, ha a kísérő jegyzék a kötlevének megfelel.

2. A kötlevel tárgyát képező áruk kifogásolását a vagon kirakása után, és pedig mennyiségi hiányolásnál 5 napon belül, minőségi kifogásolásnál 3 napon belül kell ajánlott levélben bejelenteni eladónál vagy az ügyletnél közreműködött ügynöknél.

3. Azon áruk, melyek a minőség miatt — a fa szerkezete, csomósága, repedezése, gömbölyű éle, vörössége stb. — kifogásoltattak, mindezek teljes egészükben érintetlenül hagyandók. S ez azt jelenti, hogy időközben, részadások által, az egész tételnek minőségi áttekinthetőségét nem szabad megbontani. Azon áruból, melyek nem minőségük miatt kifogásoltattak, hanem pl. méretük stb. miatt, — azokból ugyan el lehet venni, kártérítést azonban csak a visszatartott részre lehet követelni. Ezáltal ugyanis nem akadályozzuk meg vevőt abban, hogy az áruból időközben valamit eladhasson, viszont továbbra is megmarad a lehetősége annak, hogy az áru egy részének, a megmaradt résznek kifogásolása elbíráható legyen.

4. A meghiányolás bejelentése alkalmával annak oka, valamint az igényelt kártérítésnek kötelezettség nélküli becslése szintén bejelentendők.

5. Mennyiségi hiány bejelentésével egyidejűleg köteles vevő esküvel is igazolható kész nyilatkozatot kiállítani az érkezett darabszámokról és köteles ezen nyilatkozatot eladónak, rekla-

mációs célokra, ki is szolgáltatni, különben a hiány másként nem vétetik figyelembe.

6. Míg egy felszólamlás nem intéztetett el véglegesen, addig eladó nem kötelezhető, hogy akár ugyanazon kötésre, akár egy másik ügyletre folytatólagosan szállítást eszközöljön.

7. Eladónak feltétlenül meg kell adni a lehetőségét annak, hogy a kifogásolást felülvizsgálhassa, vagy hogy az árunak esetleges szakértői felülvizsgálatánál személyesen, vagy megbízottja útján, de jelen lehessen.

8. Vevő minden esetben köteles — bármilyen kifogásról legyen is szó — a küldeményt átvenni és az árut a megegyezés eléréséig megőrizni. Ha pedig az eladónak vissza kellene vennie az árut, ez esetben csak az igazolható kifizetett költségek — raktározási díjak nélkül — számíthatók fel.

9. Ha pedig eladónak már tudomására adatott — mintahogy kell is, hogy tudomására adassék —, miszerint szállítása meghiányolásra adott okot, akkor mindenekelőtt a kifogásolásnak, a differenciának békés úton való kiküszöbölése kísérlendő meg s amennyiben 10 napon belül az anstandolás megtörtént bejelentése után, az egyesség nem éretett el, — ez esetben átengedik a felek a vitás esetet a szakértő választott bíráskodásnak.

A kötlevel megfelelő pontozatai közé tanácsos azután folytatólagosan ezen választott bíráskodásra vonatkozó előzetes megállapodásokat is felvenni. Fontos így annak az előre való megállapítása is, már a kötlevelekben, hogy vitás esetekben vagy a differenciák kiegyenlítésének kérdésében, véleményeltéréseknél milyen tényező legyen illetékes a kérdésnek kompetens elintézésére. Ugyancsak mindkét félnek már a kötlevelben ki kell jelentenie, hogy az általuk szabadon választott bíró vagy bírák döntésének magukat minden kikötés nélkül alávetik, azok ítéletét magukra nézve kötelezőnek és végrehajthatónak ismerik el.

Ilyen bíráskodással kapcsolatos előfeltételeknek kötlevelbe iktatásáról és magának ezen szakértő bíróság összeállításáról és egész működéséről a későbbiek folyamán részletesen fogunk megemlékezni.

Előzetesen azonban még egyszer vissza kell térnünk itt a kifogásolások által teremtett helyzetre, mert az anstand után nem

minden esetben kerül sor szakértő bíráskodásra. Nem is volna jó, ha így lenne.

Kifogásolásra, időrendben, mint már mondtuk is, a békés kiegyezés megkísérlése következik s csak végső esetre marad a bíráskodás. Sőt általában azt látjuk, hogy a vitás ügyeknek súlypontja rendszerint az egyeztetési eljárásokban van, s a vázolt nehézségeknél fogva csak ultima ratióként marad hátra még a választott bírósági eljárás igénybevétele is.

Egyezkedési tárgyalásoknál ugyanis mindig megmarad a lehetősége annak — nyitva hagyatik az ajtó —, hogy a felek üzleti összeköttetéseiket nemcsak továbbra is fenntarthatják, de esetleg barátságos kapcsolatokkal ki is mélyíthetik. Ezért gyökeredzett be különösen a fakereskedői körökben az ellenszenv mindenféle pereskedés ellenében. Ismeretes a nagy államférfiúnak, Cassiodorus Theodornak híres mondása: „Kerüld, amennyire csak teheted, a pereskedést, hiszen egyenrangú féllal megküzdeni nagyon is kétélű, — erősebbel civakodni értelmetlenség. — míg gyengébbel harcolni, egyenesen gyávaság”.

És mégis éppen itt, a faszakmában jobban, mint másutt, a felek minden igyekezete ellenére, az árunak különfélesége mellett, a termelési helynek a valószínű fogyasztási helytől való távolsága mellett, továbbá pl. a belföldi eladó és külföldi vevő különböző jogszabályainak eltérő volta mellett, egy-egy esetet a felek másként ítélnék meg s mindezen ellentétek végül is könnyen egy olyan feszültségben csúcsosodnak ki, amelyből egyetlen kivezető útnak csak a pereskedés látszik. A pereskedés az ő összes hátrányaival. A pereskedés, a viszály: ez már maga a háború. Egy háború, az ő összes kedvezőtlen következményeivel, időpocsékolásával, energia és pénz veszteségeivel, talán a győzelem valószínűségével, de azzal a biztonsággal, hogy a döntéssel diktált béke rendszerint nem a régi barátságos összeköttetéseknek az újra feléledését, hanem sokkal inkább a győztes és legyőzött közötti áthidalhatatlan szakadék keletkezését és további kimélyülését eredményezi.

S mindez végül is éppen az ellenkezője a kereskedői céloknak, sőt olyan, amit a győzni akaró fél sem akart: egészen természetesen tehát, hogy az egyezkedési eljárást mindenkor előnybe kell helyezni a bírósági eljárással szemben. Ez utóbbi különbözik

a békés kiegyenlítéstől azáltal is, hogy a felek attól a pillanattól kezdve, amidőn megnevezték bíráikat, annak ítélete alá magukat minden feltételtől mentesen alárendelték. Barátságos tárgyalások folyamán tehát csakis a felek akaratától függ, hogy valamelyik javasolt kártérítéshez hozzájárulnak, vagy azokat elégteleneknek minősítik, — viszont az esetben, ha úgy határoztak, hogy a vitás ügyet a választott szakértő bírák intézzék el, attól kezdve már nincsenek abban a helyzetben, hogy a kártérítés mérvére befolyást gyakorolhassanak.

Látjuk tehát, hogy a felek csak igazán végső esetben engedik vitás ügyeiket bírói útra terelni. S mégis, különösen az utóbbi évtizedben a választott bírói intézmény mind nagyobb és nagyobb jelentőségre tett szert és a modern gazdasági életben már nemcsak nélkülözhetetlenné, de egyben mind gyakoribbá is vált.

(Folytatjuk.)

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

Feljegyzés

az Országos Erdészeti Egyesület általános erdőgazdasági és törvény-előkészítő bizottságának Budapesten, az egyesület székházában, 1931. évi október hó 20-án délelőtt 11 órakor tartott üléséről.

Megjelentek: báró Waldbott Kelemen elnök, báró Inkey Pál másodelnök, Bíró Zoltán ügyvezető, dr. Ajtay Sándor, gróf Keglevich Gyula, Papp Béla, gróf Teleky József, Péch Kálmán, Kallivoda Andor, Mihalovics Sándor, H. Karácsonyi Sándor, Kovássy Kálmán, Marsalkó Ferenc bizottsági tagok, Véssey Ferenc választmányi tag, Kuzma Gyula rendes tag és Lengyel Sándor segédtitkár.

Báró Waldbott Kelemen elnök: Van szerencsém a megjelent urakat üdvözölni és az általános erdőgazdasági és törvényelőkészítő bizottságnak a mai napra kitűzött ülését megnyitni.

A tárgyalásra vonatkozó rövid feljegyzés készítésére Lengyel Sándor urat kérem fel.

Az ülés összehívását elsősorban Mihalovics Sándor tagtársunk beadványa tette szükségessé.

Szükségét láttam azonban annak, hogy ezen az ülésen kitérjünk azokra az erdőgazdaságokat közelről érintő egyéb kérdésekre is, amelyekről való véleménynyilvánítás a bizottság hatáskörébe tartozik.

Gondoskodtam arról, hogy az ügyvezető úr az egyesület leg-